

מאוצרות הפרשה

כיוון שיורדת טיפה אחת מלמעלה מקבלים אותה בצימאון כמו שלא קיבלו טיפה של מים מימיהם, כך הם ישראל גדלים במים בתורה. כיוון שהם שומעים דבר חדש מן התורה, הם מקבלים אותו בצימאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהם. (בראשית רבה צז).

פעם שמעתי הסבר לברכה של "וידגו" לרוב, לא ממש פשט, אבל זו אמת גדולה: כששוחטים למשל פרה או תרנגולת, לא תמיד אפשר לאכול אותה, וזאת מחמת תקלה כלשהי שארעה בעת השחיטה, כגון הגרמה, חלדה, עיקור. במקרה כזה דינה של הבהמה שהיא נבילה, ונאלצים למוכרה לערבי ביפו. את כל הבהמה השלימה הזו שהיתה שוה תרפ"ט אלפים, מוכרים במחיר מוזל לנכרי. הבהמה אמנם היתה טהורה, נכון, אבל בשחיטה היה פנצ'ר ושוב אינה ראויה לאכילת יהודי. בשעה טובה ומוצלחת השוחט שחט את הבהמה והכל בסדר, חלק, גלאט. אפשר לאכול אותה? עדיין לא. הבהמה צריכה לעבור בדיקה. בדיקה חיצונית ובדיקה פנימית. ממשמשים, ואם סירכא, זה לא גלאט, לא חלק. שוב מוכרים לערבי – מצאו משהו ביפו. הבהמה היתה כשרה והשחיטה כשרה, אבל נפסלה בבדיקה. גם כשהשחיטה והבדיקה עברו בשלום עדיין א"א לאכול עד שיכשירו אותה. ברוך ה' כבר הכשירו את הבשר והכל בסדר, עכשיו צריכים לבשל אותו, ואם בטעות נכנס כף חלבי בן יומו אין פי שישים כנגד זה, אוי ואבוי! התבשיל נטרף, וכאן א"א אפילו למוכרו לערבי ביפו, אסור בהנאה! ישר לפח האשפה.

כל זה כששוחטים פרה או תרנגולת. אבל אם לוקחים דג מהמים, סנפיר וקשקשת. – צריכים רק לבדוק האם יש לו סימני טהרה אם כן? אפשר מיד לבשל ולאכול אותו. אין בעיות לא בשחיטה, לא במליחה, לא בבדיקה ואין בו איסור בשר בחלב. אם הדג הוא טהור עד הסוף, בלי פנצ'רים! – טהור יש ילד שהמלמדים כל כך נהנים ממנו, משתעשעים איתו. כזה פיינער בוחר'ל, אבל כשהוא גדל קצת והולך לישיבה קטנה, לפתע מגלים שהתחבר שם עם בחור מקולקל, מתחיל להתגלש החוצה, מאבד את הטעם בלימוד. לפעמים קורה שברוך ה' בשיעור א' וב' עדיין הבחור במצב של עליה, ובשיעור ג' מתחילה לה התדרדרות. לפעמים הכל בסדר בישיבה קטנה, אבל בישיבה גדולה מתחילות הצרות... פתאום מתחשק לו מחשבים, ופה ושם... "וידגו לרוב", שצאצאיו – זו היתה הברכה שבירך יעקב את יוסף יהיו כמו הדגים, שסימני הטהרה שלהם הינם תמידיים, הם נשארים טהורים עד הסוף, וכך גם הצאצאים לעולם לא יתדרדרו, וישארו בקדושתם לאורך ימים.

(יחי ראובן)

יששכר חמור גרם (מט, יד)

ב'בעל הטורים' מביא מדרש שקולו של החמור גרם ללידת יששכר, כי לאה שמעה את קול חמורו של יעקב, והבינה שיעקב הגיע, ויצאה לקראתו והביאה אותו לאהל שלה ונולד יששכר. שאל רבי גדליה אייזמן זצ"ל מה התורה באה לרמוז לנו כאן דבר זה, שקולו של החמור גרם לידת יששכר? התשובה היא, לפעמים נדמה לבן אדם בכל מיני הזדמנויות, מה אני כבר יכול לעשות, מי אני ומה אני? עליו לזכור, הנה מי גרם ללידת שבט יששכר, אשר ממנו יצאו חכמים וסופרים, יודעי בינה לעיתים? נעירת חמור! ומה כבר שווה נעירת החמור? והנה התוצאה "יששכר"!

וישתחו ישראל על ראש המטה (מוז, לא)

"וישתחו ישראל" – תעלא בעדניה סגיד ליה" ג גם לשועל יש להשתחוות בשעת מלכותו; 'על ראש המטה' – הפך עצמו לצד השכינה" (רש"י). מראשית דברי רש"י נראה שהשתחוה יעקב ליוסף, ואלו מהמשכם נראה שהתכוון להשתחוות לשכינה. למי אפוא השתחוה יעקב? פרש רבי שלמה קלוגר: המקבל טובה מאדם מן השורה – עליו להכיר לו טובה על כך, שכן הבחירה היתה נתונה בידו אם להיטיב עמו אם לאו. אולם המקבל טובה ממלך אינו חייב להכיר לו טובה על כך, שכן טובה זו ניתנה לו מידי ה', ככתוב (משלי נא א): "לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפץ יטנו". בכך ניתן לפרש את דברי רש"י: כאשר קיבל יוסף את בקשת יעקב לקוברו בארץ כנען, ביקש יעקב להודות על כך לה', ולפיכך הפך פניו כלפי השכינה והודה. ומדוע לא הודה ליוסף? משום שהחשיבו כמלך, שכן: "תעלא בעדניה סגיד ליה", ואם מלך הוא – ה' הטוה את לבבו להיטיב לו. (אמרי שפר)

שכל את ידיו (מח, יד)

ביאר הרב מקוממיות ז"ל: שאחד שאל לאביו למה היה צריך יעקב להפוך את ידיו, היה יכול לומר תבוא לכאן ולכאן, ולמה היה צריך להפוך את ידיו. אלא היתה כאן מחלוקת בשיטות בעבודת השם, יעקב אבינו היתה לו שיטה שאם אני אוהז אחרת מהשני, אני הופך את עצמי ולא אומר לשני להתהפך, מכאן שצריך ללמוד לשבור את טבעך והרגלך אבל לא תכריח אחרים להשתנות, כמו שאומרים לפני הנחת תפילין של ראש ויד, כי היד הוא נגד הלב והראש הוא נגד המוח, ולזה בראש יש ארבעה בתים וביד שהוא כנגד הלב פרשיה ארוכה אחת. ולמה? כי אפילו אם במוח יש הרבה שיטות, זה אוהז כך וזה אוהז כך, כל אחד מותר לילך לפי שיטתו, אבל זה צריכים להכניס בראש שיש הרבה שיטות, ומותר ללכת כל אחד לפי שיטתו, אבל בלב צריכים להיות אחד. הגאון ר' חיים מוולוז'ין זצ"ל אומר היות ואם אני עומד מול החבר הרי שיד ימיני הוא נגד שמאלו ושמאלי נגד ימינו, והנה מעלות נקרא ימין והחסרונות נקרא שמאל, כשאני מסתכל על השני צריך לראות מיד את הימין, את מעלותיו, כמו 'שכל את ידיו' בימין שלי לראות את ימין שלו, לדון את כל האדם לכף זכות, ולחשוב אם אני הייתי עושה את זה כמה אלפי תירוצים היו לי, ואם חברך עשה את זה אין לך תירוצים עבורו להצדיקו. (קובץ דרישה וחקירה)

ויברך את יוסף ויאמר האלוקים אשר התהלכו אבותי לפניו...

המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים (מח, טו, יז)

היה הגאון מפוניבז' זי"ע תמיד משדל ואומר בדרשותיו: "הילדים הם העיקר, הדור הצעיר הוא תקוות עתידנו!" באחת הדרשות הצביע על הפסוק הנ"ל ושאל: כתוב, "ויברך את יוסף ויאמר האלוקים אשר התהלכו אבותי לפניו וכו'", המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים, ולכאורה אינו מובן, פתח ברצונו לתת ברכה ליוסף וסיים "המלאך הגואל... יברך את הנערים"? היכן כאן בדיוק הברכה ליוסף עצמו? אלא, הסביר בהתרגשות, "הברכה הטובה ביותר בשביל אב יהודי היא כשבניו מבורכים"!

וידגו לרוב בקרב הארץ (מח, טז) מה דגים הללו גדלים במים

השפעת התפילה – על פי ההשקעה!

וְאֵינִי נֹתֵתִי לָךְ שְׂכָם אֶחָד עַל אֶחָד אֲשֶׁר לִקְחֵתִי מִיַּד הָאֲמָרִי בְּחָרְבֵי וּבְקִשְׁתֵּי (מ"יח, כ"ב) ופרש"י: "בחרבי ובקשתי - היא חכמתו ותפלתו". לכאורה, עלינו להבין: מדוע תפילתו של יעקב נקראת בשם 'קשת'?

את התשובה, נבין על פי המעשה הבא: היה זה בתקופת ההפגזות הקשות על היישוב היהודי בירושלים, בשנת תש"ח, כאשר בשלב מסויים הושגה באמצעות מתווכים הפוגה בין הצדדים הלוחמים, מה שאפשר ליהודי ירושלים לצאת מעט מבתיהם בכדי לשאוף אויר צח. בין היוצאים, היה גם מרן מבריסק, אשר יצא לטייל מעט, ובדרכו פגש באחיו של רבי זאב איידלמן ושאלו אודות המצב. הלה, הסביר לרב מבריסק את תמונת המצב, ולאחר מכן הוסיף: "יום האתמול, היה יום קשה במיוחד! ההפגזות היו קשות מתמיד, ונחוצים היו רחמי שמים מרובים!". אולם הרב מבריסק, לא קיבל את דעתו... "אתה צודק... יום האתמול – היה יום קשה במיוחד, אולם דוקא היום – יש צורך ברחמי שמים מרובים! שכן אתמול, כאשר ההפגזות היו בשיאן, ואש ניתכה ארצה – היה ברור לכולם שיש צורך להתאמץ בתפילה... אבל היום, כאשר ההפגזות שכנו – ישנו חשש שאנשים יתפסו לאדישות ולשאננות, יסיחו את דעתם מן הרחמים, ותפילתם כבר לא תהיה כפי שהיתה ביום אמש..."

כמובן, חששו של הרב מבריסק, לא היה פן אנשים יחדלו מלהתפלל... אולם הוא ידע היטב, שבכדי לזכות לישועה ולעורר רחמי שמים – אין די בתפילות כלשהן... יש צורך להתאמץ, להשקיע בתפילה, מעומק הלב, וחששו היה כי התפילות בעת ההפוגה לא תהיינה בהשקעה הראויה ומתוך מאמצים מספיקים...

ואכן, מיד לאחר אותה שיחה – שב הרב מבריסק אל ביתו, ואת שאר זמן ההפוגה – ניצל לאמירת תהילים ברגש רב, תוך שהוא מעורר אף את מקורביו לעשות כמוהו ולהתאמץ בתפילה דוקא בשעה זו!

הרי לנו, כי תפילתו של האדם מתקבלת – בהתאם למידת ההשקעה שהשקיע בה: ככל שההשקעה רבה יותר – כך קרובה התפילה להתקבל! אין כל התפילות שוות, משום שכל תפילה נבחנת על פי המאמצים שהושקעו בה! ומכאן תשובה לשאלתנו, על פי דרכו של האדמו"ר מיקוצק שהיה אומר כך:

הנה ידוע הדבר, שכלל שהאדם מותח את הקשת יותר ויותר – כך החץ יגיע למרחק רב יותר, ופגיעתו תהיה משמעותית יותר... נמצא, כי התפילה – כמוה כחץ: ככל שהאדם מתפלל בכונה רבה יותר ובכך כביכול 'מותח' יותר את הקשת הרוחנית שלו – כך תפילתו מגיעה גבוה יותר, והשפעתה רבה יותר! (מתוך הספר החדש "ללמדך" לרבי מרדכי פרינדליך זצ"ל)

העומק במשל השועל והדגים – מסר לחיים

וידגו לרוב בקרב הארץ (מח, טז) איתא במדרש (פ' צז) וידגו לרוב בקרב הארץ" מה דגים הללו גדלין במים, כיון שיוצרת טיפה אחת של גשמים מלמעלה מקבלין אותה בצימאון, כמי שלא טעמו טעם מים מימיהון. כך הם ישראל גדלין במים, בתורה - כיון שהן שומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין אותו בצימאון, כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהון. מסופר במסכת ברכות (ס"א): פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה. אמר לו: 'עקיבא אי אתה מתיירא מפני המלכות? אמר לו ר"ע: 'אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גב הנהר, וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם, מפני מה אתם בורחים? אמרו לו, מפני רשתות שמביאים עלינו בני אדם. אמר להם השועל, רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם, כשם שדרו אבותי עם אבותיכם? ענו הדגים ואמרו לשועל: אתה הוא שאומרים עליך פיקח שבחיות? - לא פיקח אתה אלא טיפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו נתייראים, במקום מיתנתנו על אחת כמה וכמה. אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה 'כי היא חיך ואורך ימין' כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה. הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל, ראש ישיבת טל בארה"ב, שואל על דברי הגמרא, מדוע הוצרך ר"ע לספר לפפוס סיפור כה ארוך – ממש על השועל, הדגים והרשתות, בעוד שהיה יכול לומר לו בפשוט את אותה התשובה עצמה שהשיבו הדגים לשועל; הוא יכול היה לומר כך: 'התורה היא חייו, בלעדיה אין לנו חיים', ותו לא. איזה תובנה נוספת מצא ר"ע במשל הדגים, שבשלה החליט לבסס את דבריו על המשל הזה דווקא? התשובה היא – היה הגר"מ גיפטר מבאר – כי במשלו של ר"ע טמון רעיון עמוק, המלמד מהו המבט הנכון וההשקפה הטהורה כלפי כל העולם הזה על חמדותיו כולן. הבה ונתבונן: כאשר מוציאים את הדג מהמים, האם הוא מת מיד? – לא ולא. להיפך – ברגעים הראשונים הוא מקפץ ומשתולל, ולעומד מן הצד נראה הדג כביכול מלא שמחת חיים. במים – הוא שט בינוח שקט ורגוע, ואילו בחוץ – מרצו פורץ ועולה על גדותיו; הוא מופנף בסנפיריו ובזנבו, ונראה שמחתו 'לחיות'... כך נראים הדברים למי שאינו מבין מאומה בדגים... אולם, אם נשאל אדם המתמצא מעט, אדם המכיר את אורחותיו של הדג, הוא יוכל לומר בבירור כי כל הקפיצות הללו, כל הריקיים מלאי המרץ, אינם ביטוי לשמחתו וליאשורו של הדג, אלא דווקא למותו הקרוב... אלו אינם ריקודי שמחה – אלא פרפורי גסיסה. וכן ממש הם הדברים בכל הנוגע למצבו הרוחני של האדם אשר הרב גיפטר. אדם הפורש מבית המדרש, אדם המתנתק מצינור החיים שלו – מהתורה הקדושה, נראה לפעמים כשמח ומלא חיים; אנו רואים אותו מתלהב מכל התענוגים שהעולם הזה יודע להציע לו, ממצה את ההנאה הגשמית מכל רגע של חיו. אולם מהי האמת? האמת היא, שאדם אשר חי את חיו, תוך שהוא מנותק מהתורה הקדושה – נשמת אפו – הרי הוא חשוב כמת! כל ההנאות כל פינוקו של העולם הזה- אינם אות חיים, אלא פרפורי גסיסה. הם סימן ומופת ברור לכך, כי בעוד תקופה קצרה תהיה נפשו של האדם הלזה בבחינת מתה. גופו – אולי יישאר לטייל ולבלות' כאן בעולם הזה עוד מספר שנים, אבל רוחו ונפשו עומדים לשוב אל צור מחצבתם ולהניחו כאן, כשהוא מתבוסס ושוקע בביצת החומריות העכורה... והיא, איפוא, התשובה שהשיב ר"ע לפפוס בן יהודה באמצעות משלו. הוא פנה אליו ואמר לו כדברים הללו: נכון הדבר כי כעת, בעולם הזה, נראה כי אתם המאושרים; אתם משופעים בממון, אתם בעלי ההשפעה, אתם מצליחים לאגור נכסים, ואילו אנו בני התורה, נאלצים להתחבא כדי להגן על חיינו וללמוד את התורה הקדושה... ברם, לאמיתו של דבר, אנו חיים ואילו אתם מתים. כל השפע בו אתם שוחים – אינו אלא בגדר פרפורי גסיסה, משום שללא התורה הקדושה, בלי לימודה ועמלה, לא יתכן מצב של חיים. סיים הגר"מ גיפטר: אף ללומדי התורה בעמל יום אחר יום, לעתים 'נדמה' להם, ששם ברחוב יש חיים, שם משתוללים וחיים, נעים וזדים, והכל כל כך תוסס. אך עלינו לדעת, שאין אלו 'חיים' כלל. אלא פרפורי גסיסה, כדג המשתולל מחוץ למים... החיים האמיתיים הם חיים של תורה, בין כותלי בית המדרש. תורתנו 'תורת חיים' היא, בלעדיה אין חיינו חיים.

פינת ההלכה

האוכל שומשום מהחלה באמצע הסעודה האם מברך על זה?

שאלה: יהודה ויוסי דיברו בסעודת שבת דברי תורה מענייני הפרשה, ותוך כדי דיבורם יהודה לקט באצבעו כמה גרגירי שומשום שנשרו מן החלות והכניסם לפיו. אמר לו יוסי, עליך לברך בורא פרי האדמה. אמר לו יהודה, יש לי פטור משתי סיבות: א) שהשומשום טפל אל החלה. ב) שבתוך הסעודה אי"צ לברך. טען יוסי: מצד דין טפל הרי אתה אוכל את השומשום בנפרד, ומצד שזה בסעודה, הרי דינו כדברים הבאים שלא מחמת הסעודה. וכך המשכו לדון בברכת השומשום הנושר מהחלות. עם מי הצדק? תשובה: השאלה היא שאלת חכם ומעוררת אותנו להתבונן בהלכות ברכות על כל דבר הנכנס לפינו. ולהלכה נראה שיש לפוטרו כדיון טפל אף שאוכלו בנפרד, כיון שעיקרו בא להיאכל עם החלה, ורק מה שנשתייר בנפרד אוכלו לחוד, ומבואר במשנ"ב (סי' קס"ח ס"ק מ"ו) שאם אכל שני מינים יחד עיקר עיקר וטפל ונשתייר מעט מן הטפל אחר שגמר את העיקר, אין צריך לברך עליו כיון שעיקר אכילתו היה ביחד ע"ש, ויש לפלפל עוד וקיצרתי. (הרה"ג רבי מרדכי הלוי שורוצבורד שליט"א מורה ורואה זאת מפתח - מרדכי עיני ע"ה)

חידה שבועית

אינה קטצ תפילה לא ניתן לאורכו מחינה טכנית בלא חשבוש צל מחצות האיזים?

תשובה לחידה פר"ש: הלשון "בית פרעה" מה, ב – מה, טז. תשובה לחידה השבועית: שיניים.

מזל טוב

מרכז העיר: משפחת כהנא הלכנס הבן לעול תורה ומצוות משפחות שטסמן – קובלר להולדת הבת הנכרה מני הדב: משפחת בינט לנשואי הבת

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com

פתח תקוה. קצב של עיר, לב של מושבה

היחידה לחינוך חרדי ותרבות מורשת ישראל רמי גרינברג, ראש העיר